

apel către lichele

Gabriel Liiceanu (n. 1942) este una dintre figurile marcante ale Școlii de la Păltiniș; personalitate civică și academică, filozof, eseist și scriitor. *Jurnalul de la Păltiniș* este un bestseller al anilor '80, mijlocind pentru public întâlnirea cu modelul cultural construit de Noica. Din aceeași perioadă datează traducerea din Platon și primele traduceri din Heidegger, la a cărei cunoaștere în România va contribui esențial. *Apel către lichele* devine un manifest al conștiinței civice românești. După 1990, seria volumelor de filozofie inițiată de *Tragicul* continuă cu *Cearța cu filozofia* și *Despre limită*. În seria *Despre minciună*, *Despre ură*, *Despre seducție*, filozofia se deschide spre un discurs mai eseistic și implicat în viața cetății. *Ușa interzisă*, *Scrisori către fiul meu* și *Întâlnire cu un necunoscut* îl impun ca pe unul dintre cei mai importanți și citați autori de „literatură personală” din România. Cel mai recent volum al său este o carte de interviuri: *Estul naivităților noastre*.

gabriel
liiceanu

apel
căt-re
lichele

Ediția a IV-a

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta: Răzvan Luscov
Corector: Ioana Cucu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 1992, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Liiceanu, Gabriel
Apel către lichele / Gabriel Liiceanu. – București:
Humanitas, 2012

Index

ISBN 978-973-50-3604-1

821.135.1-92

94(498)“1989/...”

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Apel către lichele

Sunteți puțini în mijlocul acestui popor, de vreme ce el s-a putut regăsi peste noapte cu o asemenea forță și grație; și totuși mulți, dacă ați putut face cu puțință, hrăni și caționa oroarea vreme de 40 de ani. Vouă, acestor mulți-puțini, vă adresez următoarea chemare:

Lăsați o respirație mai lungă între ultimul omagiu pe care l-ați scris, între ultima ședință în care v-ați exprimat entuziasmul pentru realegerea lui Ceaușescu la cel de al XIV-lea Congres și adeziunea grăbită pe care ați venit să v-o dați în zilele în care timișorenii nu terminaseră să-și îngroape morții și în care sângele de pe bulevardul Magheru și din Piața Palatului nu se zvântase încă.

Nu mai strângeți o vreme, bărbătește, mâna colegilor voștri și nu-i mai priviți senini în ochi. Lăsați să se întrevadă o urmă de sfială în privirea voastră. Fiți o vreme stingheri.

Nu mai apăreți la televiziune.

Nu mai scrieți în ziare.

Nu vă mai ridicați glasul decât pentru o scurtă căință, căci altfel îl ridicați din nou în minciună.

Lăsați cuvintele să spună ceea ce spun; nu mai folosiți o vreme vorbele „demnitate“, „libertate“, „conștiință“, „dreptate“, „popor“. Nu asasinați aceste cuvinte.

Renunțați la alibiuri morale spunându-vă că ați făcut neîncetat răul ca să puteți face din când în când binele.

Să nu vă fie frică, ci doar, din când în când, o lungă și insuportabilă rușine. Căutați atunci un părinte care și-a pierdut în zilele acelea copilul și cereți-i iertare.

Intrați în noul an meditativi. Și aprindeți o lumânare pentru cei morți și pentru voi.

Iar dacă veți da curs acestei chemări, veți înceta să fiți lichele și veți primi recunoștința noastră. Vă vom iubi.

30 decembrie 1989

Cum să ieșim din oroare

Meditație despre activist

Tovarășei Olivia Clătici și tuturor activiștilor care, din vremea facultății, mi-au traversat viața și ședințele, le dedic astăzi acest text născut dintr-o stupoare care continuă să mă însoțească, chiar dacă astăzi obiectul ei aparține trecutului, chiar dacă astăzi ea irită, plictisește sau, pentru mulți oameni de bun-gust, amenință să devină ridicolă.

Activistul nu este un monstru obișnuit. Făcând parte din suita diavolului, el nu este torționarul, călăul, ghilotinatorul. El nu se situează pe această treaptă inferioară a ororii; nu este sadicul de rând care taie, fierbe, bate, scoate ochii. În transmisia răului, el nu este veriga lui ultimă, „vulgară”, grosolană, tradițională. El nu „pune” niciodată mâna, nu este întinat, nu are urme de sânge și nu miroase a sudoarea care îi înfrățește pe călău și pe victima sa. Dimpotrivă. El poate fi elegant, cult, inteligent; poate fi palid, suav, prevenitor. Poate avea mâinile albe și poate cunoaște limbi străine. Poate lăsa senzația că este compătimitor, drept, că vrea binele, că încearcă să dreagă lucrurile, că are o cauză și că luptă pentru ea; cu seriozitate, cu gravitate; că îl

interesează soarta celorlalți, că este, zi și noapte, preocupat de ea; că urmărește virtutea; că, în acest sens, ajută, îndrumă, îndeamnă. Pentru că un asemenea tip nu are pereche în istoria omenirii, el nu poate fi comparat decât cu un sofist antic ajuns la putere la curtea lui Stalin.

Să spui despre el că minte, că e ipocrit, că e poltron ar fi prea puțin. Căci de fapt el scapă oricărei tipologii existente. În primul rând, social vorbind, el nu poate fi definit, pentru că nu este prevăzut în schema nici unei societăți. Făcând totul, el nu face și nu știe să facă nimic. Să spui despre el că este puterea sau un apanaj al puterii ar fi prea vag. El este, desigur, puterea; dar puterea impalpabilă, care se sustrage categoriilor obișnuite ale puterii. El este chiar coloana vertebrală a puterii, dar una care nu poate fi radiografiată; este un element suav, este un gaz al răului, care se strecoară peste tot, aducând sub comanda lui invizibilă tot ce este material; el este aerul otrăvit, rezervorul inepuizabil de toxine al trupului social; este respirația noastră urât mirositoare; și împutinată; este gâfâitul nostru.

El nu știe deci să facă nimic. Vine totuși la ședințe în instituții serioase, unde se discută lucruri de specialitate. Ascultă, notează, tace, veghează. Vorbește doar într-un târziu, poate la sfârșit de tot, sau nu vorbește deloc. El este astfel emblema ambulată a puterii; este puterea *de față*, ubicuitatea ei, memoria ei. Prezența lui este suficientă; ea intimidează. Poate fi grav, ursuz, solemn; atmosfera

e atunci încărcată. Poate fi bine dispus, relaxat, glu-meț chiar; atmosfera e atunci destinsă, oamenii râd slugarnic. De cele mai multe ori „trage conclu-ziile“. Nu spune nimic, de fapt nu are importanță ce spune. Principalul e că *se manifestă*. Indiferent de ceea ce spune, mesajul lui e simplu: „Nu uitați, puterea există. Eu sunt o siglă pentru rememorarea ei.“ Dacă totuși în scenariul ședinței apare un acroc, o disfuncție, atunci abia el devine *activ* important. Atunci află ce știe să facă. Atunci el *intimidează activ*: atunci amenință, devine o sugestie a terorii, cheamă la ordine și „pune problema“. Pesemne că cea mai potrivită definiție a activistului ar fi: agent al punerii problemei, agent al *corectei* puneri a proble-mei. Aceasta este abilitatea lui: el are știința punerii problemei. El este un paznic al hotarului; el readuce lucrurile în matcă; el sancționează orice transcende-re a cadrului dat. Activistul este un profesionist al țarcului.

Ce este în mintea lui? Ce este în mintea lui atunci când răul a îmbătrânit, s-a așezat, se lăfăie, ce este în mintea lui când nu se mai poate amăgi că, o vreme, servește o cauză dreaptă cu mijloace schi-monosite? că există dușmani la pândă? Ce este în mintea lui când rămâne singur față în față cu răul pe care l-a slujit, cu victoria lui șleampătă? Când *știe* că totul a fost minciună, că el este profitorul, singurul profitor al acestei nelumi?

La ce se gândește un activist înainte de a adormi?

Este o întrebare la care nu știu să răspund. Și este totodată o întrebare care nu-mi dă pace. În

acest punct figura activistului devine o enigmă. Cum arată acești oameni ajunși la bătrânețe și recapitulându-și viața? Cine sunt ei? Cine cred ei că sunt ei? Ce anume îi ține în această farsă? Banii? Un simulacru de putere? Privilegiile? Mândria că aparțin castei dominatoare? Să domini peste ce? Peste oameni speriați, osteniți, dezarticulați, care disprețuiesc și urăsc în tăcere?

Se spune că atunci când răul survine, țâșnește, se întruchipează, el ne reprezintă pe *toți* cei din mijlocul cărora s-a născut; că el suntem noi, sau măcar o parte din noi, că el este răul din noi în extaz. (S-a spus: „fratele meu, Hitler“.) Dar aș putea oare spune: *Oh, activiste, oh, mon frère!*? La ce ar răspunde asta? Aș vrea, ca să-l pot înțelege, să mă recunosc în el. Și nu o pot face. Activistul este străinul perfect, *altul*, care, dacă nu m-aș putea agăța de aparența lui (are, ca și mine, mâini și urechi și picioare și e îmbrăcat sau poartă ochelari), m-ar îngrozi așa cum i-a îngrozit pe azteci apariția spaniolilor călare. Cine sunteți? Cine ați fost? Cum sunteți cu putință? Cum *ați fost* cu putință? Sunteți răzburarea tuturor minciunilor noastre? Poltroneriile noastre de secole întoarse împotriva noastră? Sunteți drojdia politicii rămasă în paharul istoriei, mîlul ei obosit în care ne-a fost dat nouă să ne naștem și să-i respirăm duhoarea și să fim obligați să o numim „parfum“ — noi, ființe adaptate la mîl?

Fenomenologia activistului... Nu știu să o fac. El se sustrage analizei. Nu-l pot înconjura decât

MEDITAȚIE DESPRE ACTIVIST/19

cu uimiri și interjecții. El s-a ivit dintre noi, dar dintr-un adânc pe care privirea noastră nu-l poate pătrunde. El vine dintr-un noi de dincolo de noi. E aburul unui infern inaccesibil.

august 1989

Cuprins

<i>Prefață la ediția a treia</i>	5
Apel către lichele	11
Cum să ieșim din oroare	
Meditație despre activist	15
Procesul lui Ceaușescu	20
Silueta unei doamne	28
Cum a fost cu puțință?	31
Despre infern și paradis în condiția terestră	34
Prostia ca încremenire în proiect. <i>Prostul care prostește și prostul prostit</i>	44
Prostia ca încremenire în proiect. <i>Câteva exemple</i>	51
A fi la tine acasă	64
Spovedania Elisabetei Rizea	68
Despre locul optim al dezvăluirii	75
Jurnal de pe marginea unei gropi comune	81
Tragi-comedie cu regi și secretari de partid	
Să închidem ochii	99
Cele două portrete	102
Ex-Regele Mihai sau câteva precizări despre logica lui „ex-“	108
De ce regi?	111
Nu sunt monarhist	114

Lumea în care am intrat

Despre vină	123
Cerul culturii noastre	127
Porcul nostru de serviciu	132
Meditație despre gunoaie	135
Noica — „«guru» al ceașismului“	147
Mușcând silueta unui mort	160
Frustrații noștri culturali	166

Taifas pe marginea tranziției

Nu se poate trece atât de ușor peste sufletele noastre bolnave	175
Două măsuri și două memorii pentru aceleași fapte	187
Pedagogia urii	210
Serată muzicală	219
<i>Post-scriptum</i>	287
<i>Indice de nume</i>	289